

RIDICAREA MONUMENTULUI POETULUI NAȚIONAL, MIHAI EMINESCU, LA MALUL MĂRII, DIN CORESPONDENȚA LUI IOAN N. ROMAN

dr. Lavinia DUMITRAȘCU*

Eminescu a locuit, preț de câteva zile, la Constanța, la Hotel d'Angleterre. Și așa a cunoscut marea, cea atât de cântată de poeți și pusă pe pânză de pictori. Și tot de aici i-a scris Veronicăi lui. Tânărul Ioan N. Roman¹ l-a cunoscut, personal, pe Eminescu.²

Poate și datorită acestei întâlniri, ani mai târziu, I. N. Roman s-a simțit dator să-i îndeplinească dorința poetului de a fi înmormântat la malul mării.

Drept urmare, la Liceul „Mircea cel Bătrân” s-a constituit un Comitet de acțiune, Comitetul Pro Eminescu, președinte fiind ales Ioan N. Roman, profesorul G. Coriolan³ - director al liceului - a fost desemnat casier și avocatul Valerian Petrescu⁴ - secretar. La această întreprindere s-a implicat și Liga Culturală, al cărei președinte, avocatul Nicolae D. Chirescu⁵, a devenit membru de bază al acestui Comitet, din care mai făceau

* cercetător științific III – Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

¹ I.N. Roman (1866-1931) – avocat, literat, om politic. A fost primar al Medgidiei și al Constanței, deputat și senator liberal. Luptător pentru obținerea drepturilor politice pentru dobrogeni. Colaborează la „Dobrogea jună”, „Marea Neagră”, „Dacia”, „Dreptul Dobrogei”, „Farul”, „Ovidius” și, împreună cu Constantin Brătescu, fondează „Societatea Culturală Dobrogeană” și revista „Analele Dobrogei” cf. Călinescu, Constanța, *Reprezentanți ai Dobrogei în știința și cultura română*, Biblioteca Județeană Constanța, 1969, p. 263- 272; Lascu, Stoica, *Ioan N. Roman (1866- 1931)*, în „Comunicări de istorie a Dobrogei”, Constanța, 1980, p. 159-186

² Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *Constanța. Memoria orașului*, Ed. Muntenia, 1997, pp. 394-395.

³ Gheorghe Coriolan, pe numele lui adevărat Kleber George, (1882-1953) - profesor de istorie la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, director al acestei instituții (1920-1940), membru al Societății literare „I.L.Caragiale”, a publicat în „Analele Dobrogei”, „Pontice”, „România de la Mare”, „Tomisul”, „Viața dobrogeană” etc..cf. *Dicționar de personalități dobrogene*, vol. 1, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2004, p. 184; MINAC, inv. 3786; Corina-Mihaela Apostoleanu, Angela-Anca Dobre, Luminița Stelian, *Reviste dobrogene ale României Mari*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2018, p. 181; Ion Faier, *Monografia Colegiului Național „Mircea cel Bătrân” Constanța*, Ed. Muntenia, 2004, p. 103.

⁴ Valerian Petrescu (1898-1969) – avocat și literat, președinte al Tribunalului Constanța. cf. Lavinia Gheorghe, *Un loc mai important pentru judecătorul Valerian Petrescu într-un dicționar al scriitorilor dobrogeni?*, în „Colegium Mediense IV. Comunicări științifice XIII”, Mediaș, 2014, pp. 125-129

⁵ Nicolae D. Chirescu (1880-1948) – de două ori primar al Cernavodei, președinte al Partidului Național Liberal Constanța, deputat, președinte al Ligii Culturale din Constanța.

parte profesoara Zoe Verbicescu, avocatul Horia P. Grigorescu, avocatul Aurel Vulpe⁶ – ajutor de primar – etc.⁷

În vederea construirii monumentului, s-a apelat la donații, personalități locale și naționale au ținut conferințe, spectacole, s-au întocmit liste de subscripții, s-a făcut publicitate în presă. Nu doar personalitățile urbei au pus serios umărul pentru ridicarea monumentului, ci și nume mari ale culturii române s-au alăturat acestui demers, contribuind cu conferințe, donații, scrieri. Între acestea, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Elena Văcărescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Cincinat Pavelescu. Tudor Vianu a fost cel care i l-a recomandat lui I. N. Roman pe sculptorul care să se realizeze monumentul: Oscar Han. Convenția a fost semnată de faimosul sculptor și, din partea Comitetului Pro Eminescu, de I. N. Roman și G. Coriolan.⁸

Decesul președintelui Comitetului, Ioan N. Roman – 12 iulie 1931 – nu a însemnat, însă, și renunțarea la proiect. Membrii comitetului au continuat organizarea de conferințe și strângerea de fonduri.

Pe 15 august 1934, a fost îndeplinită dorința marelui nostru poet Mihai Eminescu. A fost inaugurat monumentul ridicat de Oscar Han, prin efortul constănțenilor și al multor personalități culturale naționale. Și nu doar atât: în același an, vedea lumina tiparului volumul *Omagiu lui Eminescu*, realizat de avocatul Valerian Petrescu, în care au publicat N. Iorga, V. Eftimiu, Elena Văcărescu, Marta Bibescu, S. Mehedinți, N. Dragomirescu, I. Brătescu-Voinești, Hortensia Papadat-Bengescu, Cincinat Pavelescu, Barbu Lăzăreanu. *Lor li s-a adăugat și „traducătoarea engleză E. Sylvia Pankhurst, ziaristă, sufragetă și marcantă personalitate politică democrată, ce a participat la fondarea Partidului Comunist din Anglia și care a participat la festivitatea inaugurală a statuii de la Constanța, 15 august 1934, fiind găzduită de V. Petrescu în casa sa.”*⁹

cf. Lavinia Gheorghe, *Contribuții la cunoașterea neamului Chireștilor din Cernavoda: Dimitrie Chirescu și Nicolae D. Chirescu*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, tom XIV, 2011, pp. 468-481.

⁶ Aurel Vulpe – prefect al județului Durostor, ajutor de primar și primar girant al Constanței. Cf. Corina-Mihaela Apostoleanu, Angela-Anca Dobre, Luminița Stelian, *Reviste dobrogene ale României Mari*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2018.

⁷ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *Constanța. Memoria orașului*, Ed. Muntenia, 1997, p. 396

⁸ Doina Păuleanu, *Peninsula misterioasă. Incursiune în istoria Constanței*, Monitorul oficial, București, 2019, pp. 149-160.

⁹ Lavinia Gheorghe, *Un loc mai important pentru judecătorul Valerian Petrescu într-un dicționar al scriitorilor dobrogeni?, ..., pp. 125-129; MINAC, inv. 3367.*

Ne vom opri, însă, la câteva scrisori din Fondul I. N. Roman de la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, referitoare la zbaterea acestuia pentru strângerea de fonduri în vederea ridicării monumentului marelui poet Mihai Eminescu, așa cum și-a dorit acesta.

Prima scrisoare este o ciornă – cu completările și ștersăturile aferente – a lui Ioan N. roman, adresată unuia dintre urmașii moșierului filantrop Ioan Movilă – Sever sau Caton? -, în care acesta era anunțat că a fost numit membru de onoare al Comitetului Pro Eminescu.

*Comitetul „Pro Eminescu”
Constanța.....193...
Liceul Mircea cel Bătrân
Constanța*

Scumpe Domnule Movilă,

Vă este, desigur, cunoscut că un număr de admiratori ai marelui nostru poet M. Eminescu, constituiți în Comitet, au luat inițiativa ridicării unui monument la Constanța aproape de marginea mării în respectul dorinței pe care atât de frumos pe cât de stăruitor exprimată de el însuși, pentru perpetuarea amintirii sale și pentru înfrumusețarea scumpei noastre Metropole.

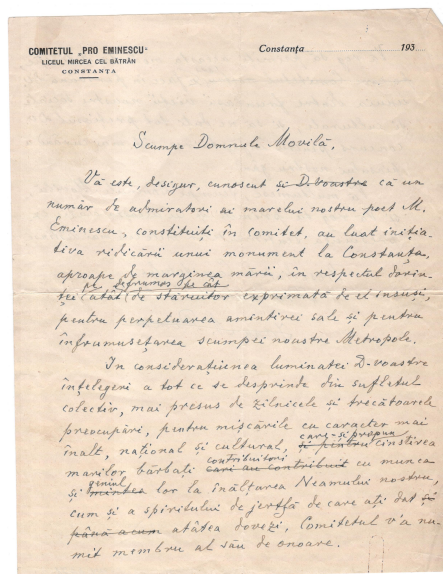
În considerațiunea luminatei D-voastre înțelegeri a tot ce se desprinde din sufletul colectiv, mai presus de zilnicele și trecătoarele preocupări, pentru mișcările cu caracter mai înalt, național și cultural, care-și propun cinstirea marilor bărbați contribuitori cu munca și geniul lor la înălțarea Neamului nostru, cum și cu spiritul de jertfă de care ați dat atâtea dovezi, Comitetul v-a numit membru al său de onoare.

Vă rog să primiți această modestă distincție, care se face în persoana Dv. unuia dintre fruntașii vieții noastre sociale și culturale, și să ne dați tot prețiosul Dv. concurs pentru înfăptuirea cât mai curând a piosului nostru gând.

Vă mulțumesc, scumpe Domnule Movilă, și Vă rog să primiți și cu această ocazie expresiunea sentimentelor mele cele mai distinse.

*Președintele Comitetului
„Pro Eminescu”
Ioan N. Roman¹⁰*

¹⁰ Depozitul de Istorie Modernă-Contemporană al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța (în continuare, MINAC), inv. 4471.

*

Urmează două scrisori-ciornă adresate primarului Constanței, respectiv „Președintelui Delegațiunii Județene Constanța”, prin care Ioan N. Roman solicită sprijinul în vederea ridicării monumentului.

Din prima dintre scrisori, cea adresată primarului, se păstrează doar prima pagină, care suportă corecturi de text, completări și adăugiri ale lui Ioan N. Roman. Ideea este însă citibilă: cere ajutorul primarului pentru a aduna bani în vederea ridicării monumentului lui Mihai Eminescu, pe malul mării.

Domnule Primar,

S-au împlinit 30 de ani dela moartea marelui nostru poet Mihail Eminescu.

Trecerea lui prin lume, după cum bine știți, a fost un lung șir de suferințe, iar moartea lui, în ospiciul de la Mărcuța, - o dramă sfâșietoare.

Este de prisos să mai amintim că genialul autor al „Luceafărului”, în lupta cu mizeria și uneori cu foamea, a izbutit „să toarne în formă nouă limba veche și înțeleaptă”, dându-i o mai mare bogăție și o elasticitate care-i permit să exprime cele mai delicate simțăminte și cele mai înalte cugetări.

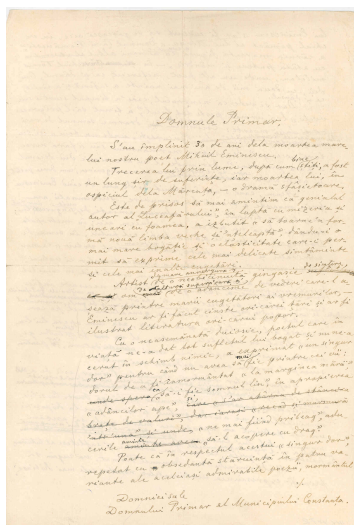
Artist de mare anvergură și de o neobișnuită gingășie de simțire, om de cultură superioară și de o adâncime de vederi care-l așază printre marii cugetători ai vremurilor, - Eminescu ar fi făcut cinste ori-cărei țări și ar fi ilustrat literatura ori-cărui popor.

Cu o neasemănată duioșie, poetul care în viață ne-a dat tot sufletul lui bogat și nu ne-a cerut în schimb nimic, a exprimat „un singur dor” pentru când nu avea să mai fie printre cei vii: dorul de a fi înmormântat la „marginea mării”, ca „să-i fie somnul lin” în apropierea „adâncilor ape” și „ne mai fiind pripeag”, aducerile aminte „să-l acopere cu drag”.

Poate că în respectul acestui „singur dor” repetat cu obsedantă stăruință în patru variante ale aceleiași admirabile poezii, mormântul...

Domniei Sale

Domnului Primar al Municipiului Constanța¹¹

Următoarea scrisoare, este tot o ciornă a lui Ioan N. Roman. Și aceasta probabil neterminată, cu tăieri, adăugiri, corecturi ale autorului. Și președintelui „Delegațiunii Județene Constanța”, numit, „în unanimitate”, membru de onoare al Comitetului Pro Eminescu, i se cere sprijinul.

Domnule Președinte,

Vă este cunoscut că un număr de admiratori ai marelui poet Mihail Eminescu s-au constituit în Comitet de inițiativă, propunându-și ca scop ridicare în Constanța, „la marginea mării”, a unui monument în cinstea memoriei sale.

Comitetul încă de la prima sa ședință v-a proclamat, în unanimitate, membru de onoare, fiind încredințat că împărtășiți piosul gând de care a fost însoțit luând această inițiativă.

¹¹ MINAC, inv. 4472.

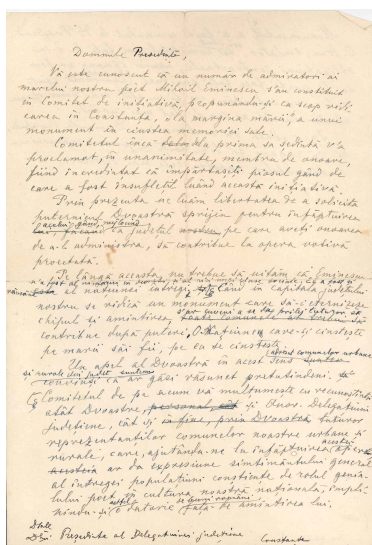
Prin prezenta ne luăm libertatea de a solicita puternicul dumneavoastră sprijin pentru înfăptuirea acestui gând, ca județul pe care aveți onoarea de a-l administra, să contribuie la opera votivă proiectată.

Pe lângă aceasta, să nu uităm că Eminescu n-a fost al nimănui și al nici unei clase sociale. El a fost și rămâne al națiunii întregi. Când în capitala județului nostru se ridică un monument care să-i eternizeze chipul și amintirea, s-ar cuveni a se da prilej tuturor să contrubue după puteri. O națiune care-și cinstește pe marii săi fii, pe ea se cinstește.

Un apel al Dvoastră în acest sens, adresat comunelor urbane și rurale din județ suntem convinși că ar găsi răsunet pretutindeni.

Comitetul de pe acum vă mulțumește cu recunștință atât Dvoastră și Onor. Delegațiunii județene, cât și tuturor reprezentanților comunelor urbane și rurale, care, ajutându-ne la înfăptuirea acestei opere ar da expresiunea simțământului general al întregii populațiuni conștiente de rolul genialului poet în cultura noastră națională, împlinindu-și astfel o datorie de buni români în amintirea lui.

Dsale D-lui Președinte al Delegațiunii Județene Constanța¹²

* *

Urmează o serie de scrisori din corespondența dintre președintele Comitetului Pro Eminescu, Ioan N. Roman, și casierul Comitetului, G. Coriolan, director al Liceului „Mircea cel Bătrân”.

¹² MINAC, inv. 4473.

Din prima dintre scrisori, aflăm care a fost criteriul de alegere al băncii în care să se depună banii adunați pentru ridicarea monumentului lui Mihai Eminescu. De asemenea, implicarea avocatului Nicolae D. Chirescu, care promitea sprijin din partea primăriei.

Direcțiunea

Liceului „Mircea cel Bătrân”

Constanța

Stimate Domnule Roman,

Astăzi am stat de vorbă cu directorul băncii Românești și al băncii Marmorosch Blank, în privința dobânzii ce oferă. Prima dă 6%, iar a 2-a 7%. În consecință, conform dispoziției D-voastre, am depus banii la Marmorosch Blank.

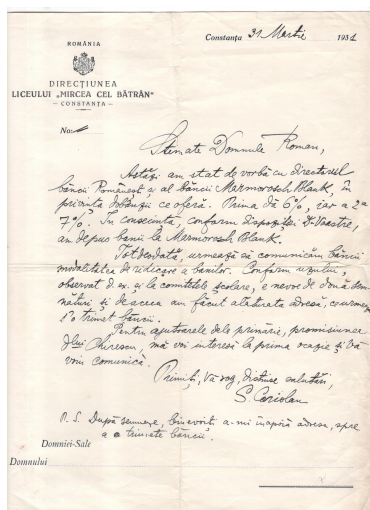
Totodată, urmează să comunicăm băncii modalitatea de ridicare a banilor. Conform uzului, observat d. ex. și la comitetele școlare, e nevoie de două semnături și de aceea am făcut alăturată adresă, ce urmează s-o trimit băncii.

Pentru ajutoarele dela primărie, promisiunea dlui Chirescu, mă voi interesa la prima ocazie și voi comunica.

Primiți, vă rog, distinse salutări,

G. Coriolan

P.S: După semnare, binevoiți a-mi înapoia adresa, spre a o trimite băncii¹³

¹³ MINAC, inv. 8596.

*

Ca o dovadă că sumele încasate de personalitățile care conferențiau reveneau Comitetului pentru ridicarea monumentului lui Mihai Eminescu, următoarea scrisoare:

28 Martie 1931

Stimate Domnule Roman,

Am primit astăzi de la D-l Bercovici suma de 20000 lei în contul încasărilor dela conferințele ținute până acum. I-am eliberat chitanța N^o=1.

Îmi iau permisiunea să Vă trimit chitanțierul N^o=1, cu rugămintă să binevoiți și Dvoastră a controla și semna nota pusă la sfârșit, prin care se constată că chitanțierul conține 495 chitanțe.

După semnare, vă rog să mi-l înapoiți.

Vă rog să binevoiți a decide, unde să pun banii: la Banca Națională sau la altă bancă serioasă care ne-ar acorda o dobândă oarecare.

Primiți, Vă rog, distinse salutări,

G. Coriolan¹⁴

Și Prefectura sare în ajutorul Comitetului care depunea eforturi pentru strângerea banilor în vederea ridicării monumentului lui Mihai Eminescu. Se propune primăriei inclusiv mărirea cu un leu a taxei la biletele de la băi, suma adunată fiind folosită în nobilul scop propus. Și studenții constănțeni au promis să se implice în această întreprindere.

3 Iulie 1931

Stimate Domnule Roman,

În chestiunile la ordinea zilei, vă mai comunic următoarele:

1. *Dl. Prefect va elibera ordonanța de 60000 lei Luni. Dacă voi avea un moment liber, mă voi duce s-o ridic.*

2. *Am vorbit cu Dl. A. Vulpe în chestiunea taxei de 1 leu pe biletele dela Mamaia. A promis concurs.*

3. *Dl. Brătucu, președintele cercului studențesc constănțean, a venit la mine și am discutat cu dânsul.*

A promis că va face ceva acum, în vară, și apoi în vacanța Crăciunului. I-am spus că, după ce vor lua hotărâri precise în comitetul lor, să se prezinte la D-voastră. A promis de asemenea că studenții și studentele vor da concurs la cheta ce se va organiza.

4. *Pentru autorizația necesară de a face cheta, am făcut alăturată cerere potrivit lămuririlor obținute dela prefectură.*

Vă rog a stabili ziua precisă, când va trebui să aibă loc cheta și s-o treceți în cerere.

¹⁴ MINAC, inv. 8593.

5. *Vă rog să binevoiți a semna alăturatele trei ordonanțe și dacă credeți să menționați pe verso că sunt delegat cu încasarea lor.*

Chitanțele de la comitetul nostru pentru sumele respective de 800, 600 și 500 lei le voi face și trimit d-lui Bergovici, căruia i-am eliberat chitanțe provizorii la primirea ordonanțelor.

Primiți, Vă rog, distinse salutări,

G. Coriolan¹⁵

*

Ultima scrisoare pe care o prezint certifică plata sumei de 62 000 lei către sculptorul Oscar pentru ridicarea monumentului lui Eminescu. De asemenea, promitea o subvenție președintele Camerei de Comerț de 30 000 lei.

*Direcțiunea
Liceului „Mircea cel Bătrân”
Constanța*

Stimate Domnule Roman,

Astăzi am trimis prin Banca Marmorosch Blank D-lui O. Han suma de 62000 lei. Neștiind adresa exactă a dlui Han, va trebui să-l înștiințăm noi ca d-sa să se prezinte în București la centrala băncii Marmorosch Blank pentru ridicarea banilor.

În orice caz, d-l Han trebuie să se prezinte personal la Bancă. Atâta numai, că în loc să fie înștiințat de bancă, trebuie să-l înștiințăm noi.

Vă rog deci să-mi comunicați, dacă binevoiți, adresa d-lui Han.

Cu acest prilej, vă aduc la cunoștință că n-am nici un act, cu care să fiu acoperit, pentru suma de 20000 (douăzeci mii) lei plătită d-lui Han, atunci când a fost semnată convențiunea. Deoarece Convențiunea urmează să fie ținută de D-voastră, vă rog să binevoiți a-mi da o însemnare, care să-mi servească mie drept descărcare pentru suma de mai sus.

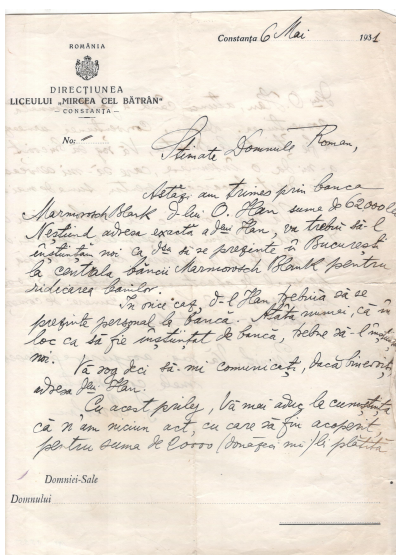
Vă mai comunic că vorbind ieri cu dl. Val Popescu, președintele camerei de comerț, domnia sa m-a asigurat că se va ocupa personal de chestiunea subvenției de 30.000 lei, prevăzută în bugetul Camerei de comerț, căutând să ne satisfacă.

Primiți, Vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni,

G. Coriolan¹⁶

¹⁵ MINAC, inv. 4594.

¹⁶ MINAC, inv. 8595.

Documentele prezentate vin să completeze și să întărească ceea ce s-a întâmplat în zbaterea unor mâini de intelectuali constănțeni, în primul rând, pentru a aduce un omagiu și mulțumire poetului național, Mihai Eminescu. Și, dacă nu i-au putut împlini „ultimul dor”, acela de a muri la marginea mării, măcar l-au putut nemuri, o dată în plus, printr-un monument de referință al Constanței.

THE CREATION OF THE MONUMENT DEDICATED TO THE ROMANIAN NATIONAL POET, MIHAI EMINESCU, NEAR THE SEA. THE CORRESPONDENCE OF IOAN N. ROMAN -abstract-

Keywords: letters, I.N. Roman, national poet, Mihai Eminescu.

This paper presents seven letters from the „I. N. Roman” archival fund of the Museum of National History and Archaeology in Constanta. This correspondence refers to the efforts of a handful of intellectuals in Constanta to fulfil the last wish of our national poet, Mihai Eminescu, to be buried on the seaside.